

Kaksi kapellimestaria

1800-luvun loppupuolen Kuopiossa musiikkielämän keskeisinä henkilöinä toimi kaksi monitaitoista herraa, nimittäin Johan Daniel Strunck (1825-1884) ja Elias Kahra (1857-1942).

Johan Daniel Strunck, joka muutti Kuopioon vuonna 1854, oli syntyperältään saksalainen. Suomeen hän muutti vuonna 1845 ja toimi aluksi viulistina Helsingissä Paciuksen orkesterissa. 1854 hän sai Turun orkesterista ensiviulistin toimen. Samaan aikaan Kuopiossa oli kimnaasin musiikinopettajan paikka vailla avoinna Rudolf Lagin lähdettyä haasteellisimpiin toimiin. Niinpä Kuopion piispa Frosterus päättikin tiedustella Turusta sopivaa uutta musiikin opettajaa. Turusta suositeltiin Strunckia ja koska tämä oli piispalle entuudestaan tuttu mies, muutti Strunck piispan pyynnöstä Kuopioon. Virka annettiin kuitenkin piispan mielipiteestä huolimatta sitä väliaikaisesti hoitaneelle Johann Reinhold Enckelille, jonka lukiolainen Roschierkin päiväkirjoissaan mainitsi.

Tämä asiain saama käänne ei kuitenkaan Strunckia lannistanut. Toimielias mies ryhtyi kaupungissamme yksityiseksi musiikinopettajaksi. Ensi töikseen hän pani lehteen ilmoituksen, missä hän kertoi opettavansa viulun, klarinetin, huilun ja painon soittoa. Oppilaita tuli paljon. Pian hän saattoi perustaa jonkinlaisen orkesterinkin. Jo saapumisvuotensa syyskuussa Strunck järjesti ensimmäisen musiikki-illan. Aktiivisimpaan aikaansa tuo saksalaisherra järjesti konsertin jopa kerran kuussa. Tällainen harrastuneisuus saikin Kuopio Tidningin kirjoittamaan muun muassa seuraavaa:

Paitsi että itse käsittelee lahjakkaasti useita instrumentteja, on koonnut yhteen musiikkitaidetta rakastavat ja on näin tarjonnut suurta huvia vanhoille ja nuorille.

Vuonna 1881 perustettiin Kuopion Tark ampujapataljoonan soittokunta. Heti seuraavana vuonna sen kapellimestariksi nimitettiin Elias Kahra, lapualaisyntyinen urkuri. Hän oli ennen Kuopioon saapumistaan toiminut Helsingissä seitsemän vuotta oopperassa ja Suomalaisessa teatterissa sekä säestäjänä että kuoron harjoittajana. Paitsi soittokunnan kapellimestarina, hän vaikutti myös laulunopettajana Kuopion lyseossa sekä Kuopion kaupunki- ja maaseurakunnan urkurina vuosina 1891-1926.

Elias Kahra avioitui vuonna 1887 musiikinopettaja Linda Sofia Silvénin (1866-1951) kanssa. Linda-neiti oli ollut ensimmäisiä, jotka saattoivat opiskella Helsinkiin vuonna 1882 perustetussa Musiikkiopistossa. Saavuttuaan 1885 Kuopioon valvomaan sisarensa lasten koulunkäyntiä, hän hetimiten ryhtyi antamaan laulu- ja soittotunteja. Hän johti myös useita kuoroja. Kahran perheeseen syntyi neljä lasta, mikä lienee aiheuttanut äidille hieman päänvaivaa: kuinka yhdistää äitiys ja virkaura. Onneksi aviopari oli keskenään kollegoita, sillä kerrotaan että vanhat raittiuskuorolaiset muistelivat, että myös itse Elias kävi heitä toisinaan harjoittamassa milloin rouva Kahralla oli tärkeämpiä taloustöitä .

Musisoinnin muotoja

Edellä oli puhetta eri laajuisista instrumenttikokoonpanoista, joilla Kuopiossa soitannollisia iltoja pidettiin. Erityisen merkittävässä asemassa 1800-luvun loppupuolella olivat kuitenkin erilaiset kuorot, joita perustettiin Kuopioonkin useita. Tähän vaikutti erityisesti se, että Kansanvalistusseura alkoi 1870-luvun loppupuolella järjestää yleisiä laulu- ja soittojuhlia. Sellaiset pidettiin sittemmin myös Kuopiossa.

Vuonna 1865 perusti Johan Daniel Strunck nk. Porvarillisen lauluseuran, johon aluksi kuului enimmäkseen nuoria poikia. Tuo kuoro oli tiettävästi ensimmäisiä lajissaan kaupungissamme. Toisenlaisiin tarpeisiin puolestaan perustettiin Kansallislauluseura. Sen primus motorina toimi yhteiskunnallisesti aktiivi nainen ja Minna Canthin ystävä Elisabet Stenius-Aarneenkallio. Kuoron johtajatuksena oli tyydyttää työläisten henkisiä tarpeita kohderyhmänään alempisäätynen nuorisoina. Kuoro toiminta oli vilkasta ja sen ansiosta Kuopioon saatiin kesällä 1883 ensimmäiset paikalliset laulujuhlat.

Vuonna 1877 riehui puusta rakennetussa Kuopiossa muutamia suuria tulipaloja. Näitten seurauksena päätettiin perustaa vapaaehtoinen palokunta, VPK. Palokuntalaiset pyysivät Strunckia opettamaan heille laulua ja niin syntyi jo seuraavana vuonna W.P.K.:n kuoro ja pari vuotta myöhemmin myös soittokunta. Molemmat kehittyivät nopeasti ja saivat yleisönkin suosion. Ne saattoivat parhaina vuosina järjestää jopa kymmenkunta konserttia ja illanviettoa.

Toinen suosittu kuoro oli Pataljoonan laulukuoro, jonka Elias Kahra perusti Pataljoonan soittokunnan yhteyteen. Kuopiolaiset olivat tuolloin näköjään varsin edistyksellisiä, sillä he järjestivät yhdessä niin kutsuttuja Kävelysoittajaisia , jotka olivat hyvin suosittuja. Mainittakoon, että sata vuotta myöhemmin kaupunginorkesterin englantilainen kapellimestari Nicholas Smith yritti tuoda Kuopioon vastaavaa London Promenades perinnettä, mutta musiikinystävät eivät asiasta oikein innostuneet.

Naiskuoroja syntyi myös. Kuopion Raittiusseuralla oli paitsi sekakuoro myös naiskuoro, jota Linda Kahra pitkään johti. Tilda Killisenluotsaama Kuopion naiskööri voitti paikallisilla laulujuhlilla 1891 ensimmäisen sijan ja tästä rohkaistuneena matkusti seuraavana vuonna konsertoimaan Turkuun. Kööri esiintyi kansallispuvuissa ja teki Aura-lehden kriitikoon vaikutuksen: He tulivat, heidät nähtiin, he voittivat .

1800-luvun lopun kuopiolaisesta musiikkielämästä puhuttaessa ei voi olla mainitsematta soittokuntia. Samoihin aikoihin kun VPK:n soittokunta syntyi eli vuonna 1880, muutti kaupunkiin uusi musikantti - tällä kertaa tanskalaissyntyinen Severin Sörensen. Hän pani paikallisiin lehtiin ilmoituksia, missä hän kertoi antavansa opetusta laulannassa ja torvisoitossa sekä myöskin tarjoavansa soitantoa huokeasta hinnasta. Tätä edullista tarjousta kaupungin musiikinystävät käyttivät hetimiten hyväkseen ja palkkasivat Severinin ja 8-miehisen soittokunnan (johon kuului nuoria poikia) esiintymään peräti 30 kertaa vuodessa. Palkkiota maksettiin kaikkiaan 4000 markkaa.

Pataljoonan soittokunta perustettiin 1881. Siihen kuului 21 musikanttia, joista noin puolet asevelvollisia. Orkesteria johtivat aluksi Strunck ja Södersen ja myöhemmin Elias Kahra. Soittokunta järjesti paitsi noita jo aiemmin mainittuja kävelysoittajaisia, talvisin tilauskonsertteja ja kesäisin puistosoittoa, joilla lehtiarvostelujen mukaan oli erittäin hyvä vaikutus kaupungin musikaaliseen elämään. Näitä soitantotapahtumia kutsuttiin abonementtikonserteiksi ja ne kaupunki kustansi anniskeluvoittovaroista taatakseen kaupunkilaisille mahdollisuuden säännölliseen musiikkielämään. Esimerkiksi vuonna 1900 oli tilauskonsertteja seitsemän, kansankonsertteja kolme ja puistosoittoja neljä.

Konsertit kodeissa

Musikaaliset tapahtumat kaikkien olivat 1800-luvun Kuopiossa yksi merkittävä sosiaalisen elämän muoto. Näin kuvaa Minna Canth novelissaan Salakari kuopiolaisen rehtorinrouvan Alma Karellin suhdetta konsertteihin 1880-luvun pikkukaupungissa:

Hän oli luvannut Nymarkille monta asiaa. Muun muassa, että hän usein saisi käydä häntä tervehtimässä, jähka he kaupunkiin muuttaisivat. Joskus oli Nymark sanonut, mutta hän tiesi vallan hyvin, että se merkitsi usein. Sitten hän vielä noin puoli leikkilään oli luvannut käydä kaikissa julkisissa tilaisuuksissa, jotka Syyskuun ajalla sattuisivat, joko ne sitten olivat iltahuvia, konserttia, tai muita semmoisia. Ja tämän johdosta hän itseksensä päätti heti kaupunkiin tultua hankkia itselleen muutamia uusia pukuja. Sievästi hän antaisi ne laittaa, uusimpien muotilehtien mukaan, ja värit hän myöskin aikoi valita semmoiset, että ne hänen hiviölleen sopisivat. Sillä ei hän tahtonut mitättömänä esiintyä eikä huonossa asussa, jos hän kerran seuroihin meni.

Aluksi konsertteja järjestettiin kaupungin kulttuurihenkisten ihmisten kodeissa. Usein nämä olivat vallasväkeä, kuten maaherra Gustaf Adolf Ramsay, joka omisti komean talon Suomen pankin tontilla Kauppakatu 25-27. Kahvikonsertit ja konserttitanssiaiset hänen luonaan olivat merkkitapahtumia. Kuopion ensimmäinen piispa Robert Valentin Frosterus puolestaan asui vuodesta 1854 lähtien Piispanpuiston laidalle rakennetussa suuressa talossa. Piispa ja piispatar tyttärineen olivat musiikin ystäviä ja harrastajia samoin kuin perheen vävy, taitavana huilunsoittajana tunnettu kenraalimajuri J. D. Bold, joka soitti usein Kuopiossakin.

1880-luvulla kohosi Piispanpuiston toiselle laidalle lääninhallituksen talo eli Kuvernöörinpalatsi kuten tšekäläiset sitä nimittivät. Sitä hallitsi neljä vuotta kuvernööri August Alexander Järnefelt Elisabet-rouvineen ja lahjakkaine lapsineen, jotka sittemmin tulivat tutuiksi koko Suomen kulttuurielämälle. Tuleva säveltäjä Armas oli noihin aikoihin lyseolainen ja lauloi sekä koulun kuorossa että otti soittotunteja vallasneiti Armida Palmgreniltä, joka tunnettiin erityisen ankarana opettajana eikä kaihtanut läväyttää laiskaa tai lahjatonta oppilasta näpeille viivoittimella. Neiti Palmgren oli päätoimeltaan ruotsalaisen yksityislyseon musiikinopettaja. Muutkin Järnefeltin perheessä olivat suosiollisia musiikkiharrastukselle, mistä Linda Kahra on muistellut seuraavaa:

Joka tiistai Järnefelteillä oli yleinen vastaanotto, joten siellä oli paljon vieraita. Siellä soitettiin nelikätistä pianolla

Eliaksen kanssa, minä lauloin, isä soitti celloa ja minä säestin ja niin sitä musiikkia kesti koko illaksi.

Vierailevat tähdet

Mikäli kaupungissa oli vierailevia soiton ja laulun esittäjiä, jatkoja pidettiin usein kuvernööri Järnefeltin residenssissä. Järnefeltien aikoihin esiintyjä olikin jo kohtalaisen tiheään tahtiin toisin kuin 1840- ja 1850-luvulla. Syy oli yksinkertainen. Matka Kuopioon oli esimerkiksi Helsingistä pitkä ja vaivalloinen. Vuonna 1856 Saimaan kanavan avautuminen antoi sitten hieman vauhtia kaupunkimme henkiselle ja taloudelliselle kehitykselle. Vuonna 1860 Kuopiossa oli 3808 asukasta.

Muuan ensimmäisistä vierailevista taiteilijoista, jotka rohkenivat tulla Kuopioon asti, oli laulajatar Betty Boije af Gennäs. Turkulainen neiti sai kiinnityksen Tukholman Kuninkaalliseen teatteriin ja ennen muuttoaan hän teki kotimaassaan konserttikiertueen. Kuopio oli kohteena heinäkuussa 1848. Muut kaupungit olivat Pori, Vaasa, Kokkola, Pietarsaari ja Oulu. Sisämaan kaupungeista mukana oli Kuopion lisäksi vain Hämeenlinna, mikä kuvastaa hyvin maan tuolloisia talouden ja kulttuurin painopistealueita.

Vuonna 1864 Kuopioon saapui Helsingin Uuden teatterin konserttimestari Carl Johann Linberg. Se oli merkkitapaus, sillä tuolloin saatiin kaupungissa kuulla ensi kertaa Beethoveninviulukonsertto. Yleisö aplodeerasi esityksen päätteeksi voimallisesti ja Tapio-lehden kirjoittaja toteaa ilahtuneena, että yleisön joukossa oli runsaasti talonpoikaista kansaa. Mistähän kirjoittaja sen päätteli? Ehkä vaatetuksen perusteella

Vuosi 1878 oli Kuopion musiikkielämässä merkkitapaus, sillä silloin saivat paikalliset oopperanystävät nähdä ja kuulla ensimmäistä kertaa tuota musiikin muotoa. Suomalainen teatteri teki elokuussa tänne vierailun ja esitti Weberin Taika-ampujan ja Donizettin Don Pasqualen ja teatteri suorastaan pursui yleisöä.

Muuan kuuluisimmista laulajattarista, jotka konsertoivat 1870-luvun Kuopiossa, oli laulajatar Alma Fohström. Myöhemmin konsertoivat myös Aino Ackté, Ida Ekman ja Maikki Pakarinen jälkimmäinen aviopuolisonsa Armas Järnefeltin säestämänä - konsertoivat myös. Mahtava-ääninen, aikansa suosituin bassosolisti Abraham Ojanperä ilmoitti vuonna 1880 pitävänsä konsertin Kaivohuoneen paviiljongilla. Myöhemmin taiteilija vieraili kaupungissa lukuisia kertoja ja hän valloitti yleisönsä erityisesti kansanlauluesityksillään.

Musiikkia kouluilla

Astetta julkisempi tila oli jo kondiittori ja kellarimestari Carl Magnus Dahlströmin salonki. Hänen talonsa sijaitsi nykyisen Savo-talon paikalla Kuninkaankadun ja Tulliportinkadun kulmauksessa. Salongissa pidettiin konsertteja, tanssittiin ja näyteltiin. Dahlströmien talo kuitenkin paloi vuonna 1870 ja perhe mitä todennäköisimmin muutti pois.

Paitsi kulttuurihenkisissä kodeissa konsertteja järjestettiin ennen muuta lyseon juhlasalissa aina koulun valmistumisesta, vuodesta 1826 lähtien. 1852 aloitti kaupungissamme toimintansa Kaivohuone. Se sijaitsi linja-autoasemaa vastapäätä siis vanhan hautausmaan kohdalla. Ravintola ilmoitti tarjoavansa (kaivoveden)juontiaikana kelvollista musiikkia, sillä yleisen uskomuksen mukaan terveysvesi vaikuttaisi parhaalla mahdollisella tavalla kun juojalla oli iloinen ja hyvä mieli!

Vuonna 1882 Väinölänniemen itärannalle kohosi Minna Canthin aloitteesta komea Teatteritalo. Siitä tuli pitkäksi

aikaa kuopiolaisen taiteen pyhättö. Lähistölle nousi neljä vuotta myöhemmin myös soittolava, jossa muun muassa VPK:n ja Pataljoonan soittokunnat esiintyivät.

Kuopion kaupungintalo kohosi torin pohjoislaidalle vuonna 1884. Sen juhlavasta ja kauniista juhlasalista tuli tärkein konserttipaikka moniksi vuosikymmeniksi ja siellä on tämänkin kirjoittaja ottanut ensimmäiset askeleensa kaupungin musiikkielämän tutustumisen tiellä.

ja kirkossa

1800-luvun alussa eivät olosuhteet kirkkomusiikille Kuopiossa olleet vielä kovinkaan suotuisat. Vuosisadan puoliväliin tultaessa tilanne alkoi kuitenkin kohentua. Ensiksikin vuonna 1815 valmistui Vahtivuoren mäelle kivikirkko, keskiajan jälkeen suurin Suomeen rakennettu. Se tarjosi merkittävät puitteet myöskin musiikkielämälle. 1839 kirkkoon saatiin ensimmäiset urut. Urkureiksi saatiin huomattavasti pätevämpiä muusikoita kuin aiemmin mainittu seurakunnan musiikinpalvelijana toiminut tupakanvanuttaja.

Savolaiset halusivat olla jo 150 vuotta sitten piällysmiehiä. Ei riittänyt vain se, että seurakunnalla oli komea kirkko, piti oleman erikseen sekä urkuri että lukkari. Kaupunki- ja maaseurakunnassa oli kummallakin oma lukkarinsa mutta urkuri oli yhteinen. Työpaikkaviihtyvyydessä ei liene ollut moitteita sijaa, sillä jo aiemmin puheena ollut lyseon musiikinopettaja Johan Reinhold Enckell toimi urkurina vuodesta 1843 aina vuoteen 1892. Hänen jälkeensä vuonna urkuriksi tulikin sitten musiikin monitoimimies Elias Kahra. 1800-luvun loppupuolella alkoi lukkarien ja urkurien ammatti saada uutta arvostusta ei vähiten Turkuun vuonna 1877 perustetun lukkarieurkurikoulun myötä. Kirkon muskantit itsekkin alkoivat pitää työtään niin tähdellisenä, että päättivät pitää yhteisen kokouksen. Niinpä juuri Kuopion hiippakunnan lukkarit kokoontuivat ensimmäisen kerran vuonna 1886 Ouluun.

Veisattiinko kirkossa muutakin kuin virsiä 1800-luvulla? Siitä eivät aikakirjat juurikaan kerro. Todennäköisesti varsinaiset kirkkokonsertit kuitenkin olivat vielä tuolloin tuntemattomia. Ehkä musiikki ei kirkossa kävijälle vielä tuolloin ollut ensisijainen mielenkiinnon kohde, sillä tärkeämpää lienee ollut yleinen tiedon saatavuus. Sitä paitsi kirkossa viihtymistä haittasi etenkin talvella ankara kylmyys. Tähän saatiin parannus vasta vuonna 1896, jolloin kirkkoon saatiin lämmityslaitteet. Viihtyvyyttä lisäsivät myös uudet pneumaattiset urut.

Kirkkokuoro tuomiokirkkoon kuitenkin perustettiin jo vuonna 1890. Alkuun johtajana toimi kanttori A. Pekuri aina vuoteen 1916 saakka. Kuopiossa oltiin tässä suhteessa edistyksellisiä, sillä maaseurakunnan eli nykyinen Kallaveden kirkkokuoro perustettiin vasta vuonna 1925. Muilla seuduilla kuoro perustettiin yleensä ensin maaseurakuntaan ja esimerkiksi vuonna 1920 vasta yhdeksässä kaupunkiseurakunnassa oli kuoro, kun maaseurakunnissa kuoroja oli jo 58.

Tulkoon vielä mainituksi, että aivan tuomiokirkon kanssa nurkittain Etelä-Vuorikadun (nyk. Minna Canthin kadun) varrella myöhemmin niin kutsutussa Kanttilan talossa toimi vuosina 1819-1846 Kuopion ensimmäinen kirjakauppa. Sen omisti Pietari Väänänen niminen sangen edistyksellinen mies. Puodista sai kirkkokansa ostaa paitsi katekismuksia ja piplioita myös virsikirjoja ja arkkivirsiä. Mikäli rahvaalla sattui rahaa sellaisiin ylellisyyksiin olemaan. Useimmiten ei ollut.